

DAIVA SINKEVIČIŪTĖ

Vilniaus universitetas

Mokslinių tyrimų kryptis: onomaštika.

NAUJI DVIKAMIENIAI ASMENVARDŽIAI 1991–2010 M. LIETUVOS VARDYNE

New Compound Proper Names of the Period
1991–2010 in the Lithuanian Onomašticon

ANOTACIJA

Pristatant naujus dvikamienius asmenvardžius, duotus LR piliečiams, gimusiems 1991–2010 m., aptariamas vienas lietuvių vardyno atnaujinimo būdas pastaraisiais dešimtmečiais. Tiriant nustatyta, kad sudarant dvikamienius vardus su įprastais kamienais jungiami nauji dėmenys, atsiradę iš apeliatyvų (ar apeliatyvinės kilmės vardų), dvikamienių asmenvardžių trumpinių ar svetimkilmų vardų, kurie yra dažniausi pamatai. Jie rodo, kad susidarant vardo kamienui jo pamatinio žodžio reikšmė nėra svarbi. Taip pat pasitaikė ir iš dviejų naujų kamienų sudarytų vardų, kurie patvirtino asmenvardžių su vienu nauju kamieniu kūrimo polinkius. Iš tirtų vardų išaiškėjo, kad pagrindinė priežastis susidaryti naujam vardų dėmeniui yra jį turinčio asmenvardžio žinomumas ar dažnumas, tai parėmė ir įprastų kamienų atranka į naujus vardus. Dažniausias kamienų pamatas yra pirmasis skiemuo ir pirmas antrojo skiemens priebalsis, kas rodo, kad žodžio daliai tampant kamieniu svarbiausia jo reikšminė dalis – pradžia, paprastai peržengianti skiemens ribą.

ESMINIAI ŽODŽIAI: asmenvardis, naujasis dvikamienis vardas, apeliatyvas, trumpinys, svetimos kilmės vardas.

ANNOTATION

By presenting new compound personal names given to Lithuanian citizens born in the period 1991–2010, the article discusses one of the ways used to update the Lithuanian stock of proper names in the recent decades. The study revealed that compound proper names are created by combining commonplace stems with new components which mostly originate from appellatives (or names of appellative origin), hypocoristic compound personal names or foreign names which are the most common base words. They show that the

meaning of the base word is not important in the formation of the stem of a proper name. There are also proper names composed of two new stems, which testify the tendency to create personal names with a single new stem. The proper names under analysis make it clear that the main reason behind the creation of a new name component is the popularity or frequency of the personal name which has it; it was also supported by the selection of traditional stems for the creation of new proper names. The most common base of stems is the first syllable and the first consonant of the second syllable, which shows that as the part of the word is turning into a stem, the beginning, being its most important meaningful part, usually surpasses the limits of the syllable.

KEYWORDS: Personal name, new compound proper name, appellative, hypocoristic, foreign origin name.

1. ĮVADAS

Asmenvardžių tyrimai rodo, kad nuo 1991 m. intensyviai atnaujinamas Lietuvos vardynas (Maciejauskienė 1998; Sinkevičiūtė 2011; Sinkevičiūtė, Griniūtė 2014). Kaip ir kitose šalyse, taip ir Lietuvoje vyksta pokyčių: kuriami nauji vardai, iš kitų kalbų perimami svetimos kilmės asmenvardžiai ir jų variantai, perdirbami įprasti vardai, pastaraisiais metais duodami daugiau nei anksčiau Lietuvos vaikams (Sinkevičiūtė, Griniūtė 2014). Kita dalis naujų vardų yra reti individualios kūrybos rezultatai, todėl norint nustatyti, kaip ir kodėl jie sukurti, reikia ieškoti jų kūrėjų, kas vis dėlto yra sunkiai įgyvendinama.

Vieni tokių sukurtų vardų yra nauji dvikamieniai asmenvardžiai, kurių dėmenimis tapo skirtingos kilmės leksemos (Maciejauskienė 1998; Sinkevičiūtė 2011). Nors Vitalija Maciejauskienė (1998: 39–40) dėl hibridinės darybos vardus, padarytus sujungus savos ir svetimos kilmės dėmenis, vertina neigiamai, bet juos išskyrusi komentuoja dėmenų, kuriais tapo svetimos kilmės vardų trumpiniai, jų dalys, kilmę. Taip patvirtinama, kad paskutinį XX a. dešimtmetį Lietuvoje esama naujų dvikamienių vardų, kurių inventorių nėra baigtinis.

Iš 2007–2010 m. pradėtų vaikams duoti naujų vardų matyti, kad dvikamieniai asmenvardžiai sudaromi ne tik suduriant įprastus kamienus su svetimos kilmės vardų dalimis, jų trumpiniais, bet naujais dėmenimis tampa apeliatyvai, jų kilmės vardų pradžios, pabaigos dalys (Sinkevičiūtė 2011: 219–220). Taigi naujų dvikamienių asmenvardžių kūrimas ne tik yra nuolatinio pastarųjų metų vardyno atnaujinimo dalis, bet akivaizdus ir proceso visuotinumas: naujais vardų dėmenimis nuolat tampa apeliatyvinė ir tikrinė leksika. Iš naujų 2007–2010 m. dvikamienių vardų galima pastebėti, kad jų dėmenimis dažnai tampa

populiarių Lietuvoje ar keliuose skirtinguose asmenvardžiuose pasikartojančios vardu dalys.

Tuo remiantis siekta identifikuoti pirmais dviem nepriklausomos Lietuvos gyvavimo dešimtmečiais pradėtus vartoti naujus dvikamienius vardus ir aptarti jų dėmenis. Įgyvendinant šį tikslą norėta: pagal onomastikos literatūrą išryškinti, kaip kurti nauji lietuvių dvikamieniai vardai ankstesniais amžiais, išskirti dvikamienių vardu grupes pagal jų naujus kamienus ir nusakyti jų raidos dėsingumus bei nustatyti, kaip ir kokie įprasti kamieniai vartojami naujuose dvikamieniuose varduose.

Skirstant asmenvardžius naudotasi Kazio Kuzavinio ir Bronio Savukyno *Lietuvių vardu kilmės žodynu* (2003, toliau – LVKŽ), Aleksandro Vanago *Lietuvių pavardžių žodynu* (1985–1989, toliau – LPŽ) ir tikrintas Zigmo Zinkevičiaus (2008: 73–169) dvikamienių vardu kamienų sąvadas. Vardas į tyrimą trauktas tada, kai jo nefiksavo šie šaltiniai, ir bent vieno jo dėmens nebuvo LVKŽ, LPŽ dvikamieniuose onimuose ar Z. Zinkevičiaus kamienų sąvade. Tokie asmenvardžiai laikyti naujaisiais dvikamieniais vardais. Taip pat svetainėje *www.vardai.vlkk.lt* tikrinta, ar išskirtas naujo kamieno derinys su įprastu nesudarė ankstesnių metų vardo, taigi asmenvardis aptariamas tik nustačius, jog pirmą kartą juo pavadinta 1991–2010 m.

Kamieniai, kurie yra LVKŽ, LPŽ minimuose dvikamieniuose onimuose, vadinami įprastais, kaip ir iš jų sudaryti dvikamieniai vardai, nes yra savos kilmės ir jau funkcionuoja lietuvių vardyne. Su įprastais dėmenimis naujus vardus sudarę iki šiol šaltiniuose nefiksuoti kamieniai sąlygiškai vadinami naujais, nes jų galėjo pasitaikyti ir dvikamieniuose varduose, duotuose anksčiau nei 1991 m. Prie naujų dėmenų neskirti iškreipti kamienų variantai, nes jie nėra autentiški, bet susidarę dėl tarminių ypatybių, atsiradę dėl rašybos riktų.

Identifikuojant naujus dėmenis susidurta su problema dėl kamienų senumo, nes kai kurie naujais laikomi dėmenys sutapo su Z. Zinkevičiaus sąvado kamienais, tyrėjo laikomais įprastais. Todėl kai atrodė, kad minėtame sąvade kamienas išskirtas nemotyvuotai – dažniausiai dėl manomos kitokios tuos kamienus turinčių asmenvardžių kilmės (Sinkevičiūtė 2010: 147–148), buvo teiktas kitas vardu kilmės aiškinimas, o kamienas laikytas nauju.

Asmenvardžiai į grupes dalijami pagal naujus kamienus ir skiriami abu jų dėmenys. Prie įprastu laikomo kamieno teikiamas jį turintis dvikamienis onimas iš LVKŽ, LPŽ ar Z. Zinkevičiaus sąvado. Naujų dėmenų kilmė aiškinama nurodant jų pamatinius apeliatyvus ar LVKŽ fiksuotus vardus. Tais atvejais, kai naujo dėmens kilmės nebuvo galima pagrįsti LVKŽ asmenvardžiais, teikti vardai ir iš kitų šaltinių, juos nurodant tekste. Tam pačiam kamienui pasikartojus kituose asmenvardžiuose pateikiama nuoroda su rodykle vardo, kuris pirmą kartą minimas jo grupėje, siekiant išryškinti pasikartojančius kamienus. Nauji

vardai sukirčiuoti remiantis struktūriškai panašių lietuvių asmenvardžių kirčiavimo polinkiais, atskirais atvejais teikti kirčiavimo variantai.

Tyrimo medžiaga 2006 m. gauta iš Gyventojų registro tarnybos prie LR Vidaus reikalų ministerijos (toliau – Registras) tarpininkaujant Valstybinei lietuvių kalbos komisijai ir pildyta vėlesnių metų vardais. Kelianarius įvardijimus traktuojant kaip atskirus, peržiūrėta daugiau nei 23 tūkstančiai vardų, iš kurių kaip atskiri vienetai atrinkta 100 tiriamųjų asmenvardžių – 1991–2010 m. gimusiems LR piliečiams duoti nauji dvikamieniai vardai. Pristatant vardus po naujo vienanario asmenvardžio, teikiamo iš Registro, rašomas skaičius, kuris rodo, kiek vardų duota vaikams tiriamuoju laiku. Sudėtinių įvardijimų nariai taip pat teikti kaip vienanariai vardai. Visa tiriamųjų ir pamatinių vardų statistika matoma svetainėje www.vardai.vlkk.lt.

2. NAUJI ANKSTESNIŲ AMŽIŲ LIETUVIŲ DVIKAMIENIAI ASMENVARDŽIAI

Onomastikos literatūroje teigiama, kad daugelis lietuvių dvikamienių vardų siekia baltų bendrystės laikus, o jų senumą remia asmenvardžių, jų kamienų atitikmenys kitų baltų tautų antroponimijoje (Zinkevičius 1977: 228; 2008: 71–72). Be šių asmenvardžių, yra ir naujus savos kilmės kamienus turinčių dvikamienių vardų, kurių dėmenys atsirado perdarius egzistuojančius kamienus ar naujais dėmenimis tapus apeliatyvams (Zinkevičius 2008: 181–190). Taigi lietuvių asmenvardžiai nesiskiria nuo kitų tautų vardų – panašių pokyčių vykdavo ir kitų kalbų varduose; pridurtina, kad naujais vardų kamienais kitose kalbose tapdavo ir jų trumpiniai (plg. Bach 1952: 131; Superanskaja 1988: 8).

Remdamasis lietuvių pavardėmis Z. Zinkevičius (2005: 46–47; 2008: 484–486) nustatė, kad Lietuvoje yra svetimkilmius kamienus turinčių dvikamienių asmenvardžių, kurie atsirado krikščioniškiems vardams ėmus brautis į senąją savos kilmės kamienų sistemą. Taigi dvikamienių vardų kamienų atnaujinimas svetimos kilmės elementais yra senas reiškinys, vykęs dar prieš pradedant rasti lietuvių pavardėms.

V. Maciejauskienės (1973: 177–179) atlikta istorinių onimų analizė patvirtino, kad ir formuojantis pavardėms Lietuvoje radosi naujų dūrinių su krikščioniškų vardų, jų trumpinių ir apeliatyvų kilmės kamienais bei asmenvardžių, turinčių abu krikštavardinius dėmenis. Šių vardų kamienais tapdavo įvairūs svetimkilmiai asmenvardžiai, o dūriniai, kurių kamienai – krikštavardžiai, dažni ir vokiečių vardyne (Maciejauskienė 1973: 177–178, su literatūra). Tai remia visuotinai žinomą faktą, kad naujų dėmenų įtraukimas į vardus yra

universalus reiškiny, būdingas ir kitoms kalboms, akivaizdžiai vykęs formuojantis Lietuvos pavardėms.

Taigi naujų sudėtinių vardų kūrimas, pastebimas XX a. pabaigos ir XXI a. pradžios vaikų vardyne, yra ankstesniais amžiais vykusio dvikamienių asmenvardžių atnaujinimo tęsa. Naujai sukurti asmenvardžiai yra sudurtiniai vardai, kuriais plečiamas vardynas. Atrodo, kad nauji vardai buvo kurti visą XX a., bet kol kas jų negalima pristatyti dėl ištirtumo stokos.

3. NAUJI APELIATYVINĖS KILMĖS KAMIENŲ ASMENVARDŽIAI

Vieni naujųjų vardų yra asmenvardžiai su apeliatyvinės kilmės dėmenimis, kurių pamatas – lietuvių kalbos apeliatyvai, taip pat lietuviški apeliatyvinės kilmės vardai ar šių žodžių pradžios. Kadangi apeliatyvinės kilmės vardų pamatas yra ta pati bendrinė leksika, tai juos turintys vardai teikti kartu, nes paprastai sunku atskirti, kas yra naujojo dėmens pamatas – apeliatyvas ar apeliatyvinės kilmės vardas.

Skiriant dėmenis tikrinta, ar nauju laikomas kamienas sutampa su apeliatyviniu pamatu, o kitoje jį turinčio vardo dalyje fiksuotas įprastas kamienas. Kai su apeliatyviniu pamatu sutapęs kamienas nuo įprasto dėmens skyrėsi vienu ar dviem garsais, jis laikytas nauju, nes manyta, kad priežastis keisti įprastą kamieną – jo panašumas į apeliatyvą ar jo kilmės vardą. Kai kuriuos apeliatyvinius kamienus naujų dėmenų sąraše mini Z. Zinkevičius (2008: 181–190). Šių dėmenų asmenvardžiai į tyrimą traukti tada, kai apeliatyvinio kamieno derinys su įprastu nesikartojo šio Z. Zinkevičiaus sąrašo varduose.

Taigi 1991–2010 m. vaikų vardyne rasti šie nauji dvikamieniai asmenvardžiai su apeliatyvinės kilmės kamienais:

Aūksvaidė 1: *auks-* (< *áuksas*, *Aūksė*) ir *vaid-* (plg. *Dóvaidė*),

Aūsmantė 1: *aus-* (< *áušti*, *Austėja*)¹ ir *mant-* (plg. *Daūmantė*),

Aūsvydė 1: *aus-* (žr. *Aūsmantė*↑)² ir *vyd-* (plg. *Aŗvydė*),

Diėvilas 1: *die-* < *diev-* (< *diėvas*) ir *vil-* (plg. *Dóvilas*),

¹ Zigmas Zinkevičius (2008: 75) skiria kamieną *aus-*, remdamasis avd. *Aūsmantas*, kuris greičiausiai nėra lietuvių dvikamienis vardas, kaip jis mano, bet iš vokiečių kalbos skolintas asmenvardis, fiksuotas lietuvių pavardėje, dėl jo struktūros ir formos panašumo į kitus vokiškos kilmės asmenvardžius (LPŽ I 140). Todėl dėmuo *aus-* nelaikytas įprastu asmenvardžių kamieniu.

² Šio vardo kamienas *aus-* gali būti iškeiptas iš *auš-*, plg. *Aūšvydė*.

Dóveidė 1: *do-* (plg. *Dóvilė*) ir *veid-* (< *véidas*)³,
Dóvilas 2: *do-* (plg. *Dómantas*) ir *vild-* (< *vildėti* ‘vilsti’, *vildyti* ‘vėsinti, aušinti’, *vilduoti* ‘linguoti, kilduoti’, taip pat angl. *wild-* ‘laukinis’)⁴,
Džiaugsminà 1: *džiaugs-* < *džiaugsm-* (< *džiaūgsmas*) ir *min-* (plg. *Eidminà*),
Džiāvaldas 1: *džia-* (< *džiāzas*)⁵ ir *vald-* (plg. *Dóvaldas*),
Džigimantas 1: *džig-* (< *džigitas*) ir *mant-* (plg. *Daūmantas*)⁶,
Gaūtvaidas 1: *gaut-* (< *gauti*)⁷ ir *vid-* (plg. *Vidmantas*)⁸,
Giedvilė 1: *gied-* (< *giēdras*, *Giēdrė*, taip pat *giedoti*)⁹ ir *vil-* (plg. *Dóvilė*),
Jausmilė 1: *jaus-* (< *jausti*) ir *mil-* (plg. *Dómilė*),
Jausminà 1: *jaus-* (žr. *Jausmilė*↑) ir *min-* (žr. *Džiaugsminà*↑),
Jūmantė 1: *jū-* (< *jūra*, *Jūrātė*) ir *mant-* (žr. *Aūsmantė*↑),
Jūrmantė 1: *jur-* < *jūr-* (< *jūra*, *Jūrātė*)¹⁰ ir *mant-* (žr. *Aūsmantė*↑),
Litvaidas 1: *lit-* (< *litas*) ir *vid-* (žr. *Gaūtvaidas*↑),
Lokimantas 1: *lok-* (< *lokys*) ir *mant-* (žr. *Džigimantas*↑),
Ráivildas 1: *rai-* (plg. pvd. *Ráivydas*) ir *vild-* (žr. *Dóvilas*↑),
Rāsvildas 2: *ras-* (plg. (?) avd. *Rāstautas*, žr. Zinkevičius 2008: 129) ir *vild-* (žr. *Dóvilas*↑),
Rūtautė 1: *ru-* < *rū-* < *rūt-* (< *rūta*, *Rūtà*) ir *taut-* (plg. *Gýtautė*),
Rūtvydas 1: *rut-* < *rūt-* (< *rūta*, *Rūtà*, taip pat *Rūtėnis*) ir *vyd-* (plg. *Ařvydas*),

³ Z. Zinkevičiaus (2008: 158) išskirtas kamienas *veid-* nelaikytas įprastu, nes tyrėjo pateikti asmenvardžiai su *veid-* greičiausiai perimti iš vokiečių ir vėliau perdirbti (Sinkevičiūtė 2014: 164). Dėl to avd. *Dóveidė* panašumas su lie. *véidas* nėra antrinis. Šio vardo kamienas *veid-* gali būti iškreiptas ir iš *vaid-*, plg. *Dóvaidė*.

⁴ Šio vardo kamienas *vild-* gali būti iškreiptas iš *vilt-*, plg. *Dóvilas*.

⁵ Dėmuo *džia-* galėjo būti perimtas ir iš R. Banionio filmo *Vaikai iš Amerikos viešbučio*, sukurto 1990 m. ir rodyto Lietuvos atgimimo laiku, pagrindinio herojaus pravardės *Džageris*.

⁶ Šį vardą gal galima aiškinti kaip eufemizacijos rezultatą, kai /ž/ pakeistas /dž/, plg. v. *Žigimantas*, dėl anglakalbėse šalyse dažno v. *Džeisonas* įtakos. Vis dėlto tokia pozicija abejotina, nes *Džeisonas* yra retas Lietuvos vardas, o „perdirbtasis“ v. *Žigimantas* yra visuotinai vartojamo ir populiaraus v. *Žygimantas* riktas bei gerokai retesnis vardas v. *Žygimantas* atžvilgiu.

⁷ Antrojo dėmens pozicijoje Z. Zinkevičiaus (2008: 90) išskirtas *gaut-* nelaikytas įprastu kamieniu, nes yra grafinis kamieno *gaud-* variantas (Sinkevičiūtė 2013: 121–123). Šio vardo kamienas *gaut-* gali būti iškreiptas ir iš *gaud-*, plg. *Gaūdvaidas*.

⁸ Nors LVKŽ nėra dvikamienių vardų su antruoju kamieniu *vid-*, bet greičiausiai *vid-* ir *vyd-* kaitaliojasi ir antrajame kamienne, kaip ir pirmajame kamienne.

⁹ Z. Zinkevičiaus (2008: 93) išskirtas kamienas *gied-* nelaikytas įprastu, nes yra grafinis *ged-* variantas (Sinkevičiūtė 2009: 348–349), nors tyrėjas ir spėja, kad *gied-* galėjo atsirasti iš *ged-* dėl lenkų kalbos įtakos. Šio vardo kamienas *gied-* gali būti iškreiptas ir iš *ged-*, plg. *Gėdvilė*.

¹⁰ Kamieną *jur-* patikimiau kildinti iš *jūr-*, o ne sieti su trumpiniu *Jūras*, dėl vardo *Jūrātė* populiarumo.

Teišmantas 1: *teis-* (< *teisùs*, *Teisùtis*) ir *mant-* (žr. *Džigimantas*↑),

Ugmilė 1: *ug-* (< *ugnìs*, *Ùgnė*) ir *mil-* (žr. *Jausmilė*↑),

Váitvildas 1: *vait-* (plg. *Váitkantas*) ir *vild-* (žr. *Dóvildas*↑),

Žaismintà 1: *žais-* (< *žaišti*) ir *mint-* (plg. *Armintà*)¹¹.

Dalis apeliatyvinių kamienų varduose fiksuoti po kartą, tačiau kiti buvo ir kelių skirtingų vardų dėmenys, ir sudarė pasikartojančius derinius su įprastais kamienais. Tokie kamieniai yra *aus-*, *jaus-*, *ras-*, *rut-* ir *vild-*. Dėl jų pasikartojimo manytina, kad šie dėmenys jau tampa nuolatinėmis naujų vardų dalimis. Dažniausiai apeliatyviniai dėmenys yra pirmieji kamieniai, taigi nauji šios grupės vardai dažniau pradedami apeliatyviniais kamienais.

Visi apeliatyviniai kamieniai atsirado iš žodžių pradžios. Įprasčiausias pamatas – pirmasis skiemo, kuris yra atvirasis (žr. *Aūsmantė*, *Aūsvydė*, *Diėvilas*, *Dóveidė*, *Džigimantas*, *Gaūtvidas*, *Giedvilė*, *Jausmilė*, *Jausminà*, *Jūrmantė*, *Litvidas*, *Lokimantas*, *Rùtautė*, *Rùtvydas*, *Teišmantas*, *Ugmilė*, *Žaismintà*) ar uždasis (žr. *Aūksvaidė*, *Dóvildas*, *Džiaugsminà*, *Ráivildas*, *Rāsvildas*, *Váitvildas*), ir antrojo skiemens pirmas priebalsis. Tai rodo, kad kuriant apeliatyvinius kamienus reikšminė dalis peržengia pirmąjį skiemenį ir nepriklauso nuo skiemens uždarumo. Atvejai, kai kamienas yra žodžio pradžia, nesutapusi su reikšmine pamato dalimi – šaknimi (žr. *Džiāvaldas*, *Džigimantas*, *Giedvilė*, *Ugmilė*), skatina manyti, kad apeliatyvams tampant kamienais svarbiausia yra pirmojo skiemens inicialė ir medialė.

Pasitaikė atvejų, kai prie naujo pirmojo apeliatyvinio kamieno buvo pridėtas toks įprastas antrasis kamienas, kurio pradžia sutapo su pirmojo kamieno finalės paskutiniu priebalsiu (plg. *Diėvilas*, *Džiaugsminà*, *Rùtautė*). Taigi sudarant naujus vardus įprasti antrieji kamieniai kartais renkami ir pagal jų pradžios priebalsį. Apeliatyvinės kilmės asmenvardžiai, su kurių pradžia sutapo naujieji kamieniai, yra plačiai vartojami, tai vardai – *Aūksė*, *Austėja*, *Giėdrė*, *Jūrātė*, *Rūtà*, *Ùgnė*. Tai rodo, kad atsirandant naujiems kamienams svarbus juos turinčių vardų populiarumas.

Iš apeliatyvinių dėmenų matyti, kad dažniau jų pamatu tampa su emocijomis (*džiaugs-*, *jaus-*), gyvūnais ir augalais (*lok-*, *ru-*, *rut-*), gamtos objektais, reiškiniiais (*jū-*, *jur-*, *ug-*) ar žmogaus atliekamais veiksmais (*aus-*, *gaut-*, *žais-*)

¹¹ Galima spėti, kad šis Lietuvoje gimusios lietuvės vardas galėjo atsirasti asociatyviai perdirbus dažną užsienio šalių vardą *Jasmine* (DFN 173, taip pat dar žr. 23 išnašą), kurio atitikmenys LR piliečių vardyne yra *Džasminà*, *Jasminà*, *Žasminà* ir kt. Tačiau dėl to, kad minėtus v. *Jasmine* atitikmenis LR piliečių vardyne sieja bendras bruožas – dalis jų yra nelietuvių (dažnai romų) ar nenurodytos tautybės vaikų asmenvardžiai, tokios minties atsisakyta, nes paprastai duodant Lietuvoje gimusiems lietuviams vardus tokių asociacijų vengiama. Dėl šios priežastis v. *Žaismintà* nesietas ir su Rusijos popdainininkės *Žasmin* sceniniu slapyvardžiu.

susijusi leksika. Kiti kamieniai yra įvairios semantikos, kas atspindi individualias vardų kūrimo aplinkybes.

4. NAUJI TRUMPINIŲ KILMĖS KAMIENŲ ASMENVARDŽIAI

Naujais dėmenimis tampa ir trumpiniai, kilę iš įprastus kamienus turinčių lietuvių dvikamienių vardų. Šios kilmės kamienus galima išskirti, kai naujas dėmuo nesutampa su kamieno riba: jo pamatas yra pirmasis kamienas ir antrojo pradžia, taip pat kamieno pradžiōs (inicialė ir medialė) arba jo pabaigōs (medialė ir finalė) dalis.

Tirtų asmenvardžių trumpinių kilmės dėmenų pamatas yra pirmasis kamienas ir antrojo pradžia, o kito pamato kamienų 1991–2010 m. vardyne nepasitaikė. Daugelis minėto pamato asmenvardžių yra lietuvių vardai ir pavardės. Dėl to pristatant šios grupės asmenvardžius ir aptariant dėmenų kilmę iš LVKŽ pirmas teikiamas trumpinys ir toliau – jo pamatas – dvikamienis vardas.

Taigi 1991–2010 m. vaikų vardyne rasti šie nauji dvikamieniai asmenvardžiai su trumpinių kilmės kamienais:

- Ařmingas* 1: *ar-* (plg. *Ařvydas*) ir *ming-* (< *Mingas*, *Mingaudas*)¹²,
Eikvilė 1: *eik-* (< *Eikė*, *Eikantė*) ir *vil-* (plg. *Dóvilė*),
Eřmindas 2: *er-* (plg. pvd. *Eřvydas*)¹³ ir *mind-* (< *Mindas*, *Mindaugas*),
Geitvilė 1: *geit-* (< *Geitė*, *Geitautė*) ir *vil-* (žr. *Eikvilė*↑),
Jóvaigė 1: *jo-* (plg. *Jómantė*) ir *vaig-* (< *Vaigė*, *Vaigailė*),
Kęstgailė 1: *kęst-* (< *Kęstė*, *Kęstautė*, taip pat *Kęstūtis*, *Kęstas*) ir *gail-* (plg. *Jógailė*),
Kestminā 1: *kest-* < *kęst-* (žr. *Kęstgailė*↑) ir *min-* (plg. *Eidminā*),
Mindvidas (1): *mind-* (žr. *Eřmindas*↑) ir *vid-* (plg. *Vidmantas*)¹⁴,
Mindvydė 1: *mind-* (žr. *Eřmindas*↑) ir *vyd-* (plg. *Ařvydė*),
Vaimindas 1: *vai-* (plg. *Vaigaudas*) ir *mind-* (žr. *Eřmindas*↑).

Trumpinių kilmės kamienus turintys dvikamieniai asmenvardžiai yra reti, greičiausiai dėl to trumpiniai kaip atskiras pamatas anksčiau ir nebuvo skirtas.

¹² Kamienas *ming-* gali būti siejamas su v. *Domingas* (ypač dėl pozicinio sutapimo su jo baigme-niu), bet šis vardas lietuvių vardyne yra retas, pradėtas vartoti nuo XX a. pabaigos, arba su pvd. *Mingas*, žinoma dėl NBA sėkmingai rungtyniaavusio kino krepšininko *Jao Mingo* pavardės.

¹³ Nors Z. Zinkevičius (2008: 86) kamieną *er-* laiko savarankišku, tačiau dėl pozicijos jį patikimiau laikyti kamieno *ar-* variantu (LPŽ I 581). Taip pat kamienas *er-* galėjo atsirasti ir iš v. *Er-nėstas*, *Ėrvinas* pradžios.

¹⁴ Dėl kamieno *vid-* žr. 8 išnašą.

Aptartų vardų trumpinių kilmės dėmenys kiek dažniau yra pirmojo kamieno pozicijoje, taigi jais daugiau linkstama pradėti naujus dvikamienius vardus.

Dėmenys *kęst-*, *mind-* kartojosi varduose, kas rodo, kad jie tampa nuolatiniais asmenvardžių dėmenimis. Į naujus vardus dėmenys *kęst-*, *mind-* greičiausiai plito dėl avd. *Kęstūtis*, *Mindaugas* populiarumo. Taigi naujiems vardams su trumpinių kilmės kamienais susidaryti ir plisti įtakos turi tuos kamienus turinčių vardų vartojamumas.

Visi nauji trumpinių kilmės kamienai atsirado iš dvikamienių vardų pradžios ir viršijo pamatinių dvikamienių vardų pirmojo skiemens (ir kamieno) ribą. Taigi susidarant trumpinių kilmės kamienams svarbus yra garsų derinys iki kito skiemens balsinės dalies.

5. NAUJI SVETIMKILMIŲ VARDŲ KAMIENŲ ASMENVARDŽIAI

Dar kiti nauji vardai turi kamienus, atsiradusius iš svetimų kilmės asmenvardžių. Šių kamienų pamatas – svetimų kilmės vardai, jų trumpiniai ar šių žodžių pradžios. Pasitaikė ir asmenvardžių, turinčių dėmenis, kuriais tapo svetimų kilmės vardų baigmenys.

Aiškinant iš vardų pradžios atsiradusių dėmenų kilmę nurodomi jų pamatiniai žodžiai – oficialieji vardai ir jų trumpiniai. Svetimkilmiams kamienams sutapus su LVKŽ teikiamais Lietuvoje paplitusiais trumpiniais, tapusiais savarankiškais vardais, jų oficialieji vardai neteikti, jei jie buvo reti. Prie naujų dėmenų nurodyti tik oficialieji vardai tada, kai manyta, kad jų trumpiniai nėra paplitę ar struktūriškai neatitinka naujojo kamieno. Aiškinant iš vardų pabaigos atsiradusių dėmenų kilmę nurodomi minėtą baigmenį turintys svetimų kilmės vardai. Kai dėmenį galima sieti ir su svetimų kilmės vardo baigmeniu, ir su tokią patį dėmenį turinčio svetimų kilmės asmenvardžio pradžia ar jo trumpiniu, teikti abu pamatai.

Taigi 1991–2010 m. vaikų vardyne rasti šie nauji dvikamieniai asmenvardžiai su svetimų kilmės vardų kamienais:

Adimantė 1: *ad-* (< *Adà*, *Adèlė*) ir *mant-* (plg. *Daūmantė*),

Agmilė 2: *ag-* (< *Āgnė*, taip pat *Agà*, *Āgė*) ir *mil-* (plg. *Dómilė*),

Aimándas 2: *ai-* (plg. *Aigùstè*) ir *-mandas* (< *Amándas*, *Armándas*) ar *mand-* (< *Mándas*, *Armándas*)¹⁵,
Akmilė 3: *ak-* (< *Akvilė*)¹⁶ ir *mil-* (žr. *Agmilė*↑),
Almándė 1: *al-* (plg. *Alginà*) ir *mand-* (< *Mándas*, *Amándas*)¹⁷,
Brigimantas 1: *brig-* (< *Brigè*, *Brigità*) ir *mant-* (plg. *Daūmantas*),
Deĩnminas 1: *dein-* (< *Deĩnas* (GVL 112)) ir *min-* (plg. *Aĩrminas*),
Džėivydà 1: *džei-* (< *Džėidė* (GVL 228), *Džėinė* (GVL 228)) ir *vyd-* (plg. *Aĩvydė*),
Èdmantė 3 (1): *ed-* (< *Edà*, *Edità*, taip pat *Èdas*, *Èdmundas*, *Èdvardas*) ar *ed-* < *edm-* (< *Èdmundas*) ir *mant-* (žr. *Adimantė*↑),
Edmintà 1: *ed-* ar *edm-* (žr. *Èdmantė*↑) ir *mint-* (plg. *Armintà*),
Egvilija 1: *eg-* (< *Ègè*, *Egidija*) ir *vil-* (plg. *Dóvilė*),
Eilándas 1: *ei-* (plg. *Eĩmantas*) ir *-landas* (< *Erlándas*, *Rolándas*),
Eisvità 2: *eis-* (plg. *Eisminà*) ir *-vita* (< *Jovità*, *Rosvità*) ar *vit-* (< *Vità*)¹⁸,
Eitlándas 1: *eit-* (plg. *Eĩtminas*) ir *-landas* (žr. *Eilándas*↑),
Elimantas 1 (1): *el-* (< *Èlas*, *Èlis*, *Eligijus*) ir *mant-* (žr. *Brigimantas*↑),
Èlmantė 1: *el-* (< *Elà*, *Èlė*, *Elenà*, *Eloyrà*)¹⁹ ir *mant-* (žr. *Adimantė*↑),
Ìgmantas 1: *ig-* (< *Ìgnas*, *Ìgnius*) ir *mant-* (žr. *Brigimantas*↑),
Ìngvidė 1: *ing-* (< *Ìnga*, taip pat *Ingridà*, *Ingebòrga*) ir *vid-* (plg. *Vidmantė*)²⁰,
Ìnvidas 1: *in-* (< *Ìnas*, *Ìngvaras*, *Inocėntas*, taip pat *Inà*, *Ìnga*, *Inesà*) ir *vid-* (plg. *Vidmantas*)²¹,

¹⁵ Z. Zinkevičius (2008: 111) skiria įprastą kamieną *mand-*, bet įvertinti jo pagrįstumą trūksta duomenų. Dėl svetimos kilmės vardų su *mand-* populiarumo Lietuvoje manytina, kad su jais sietinas ir naujųjų vardų dėmuo.

¹⁶ Šį vardą gal galima laikyti priesagos *-ilė* vediniu, kilusiu iš v. *Ākmē* su pamatu *akm-* (?). Atrodo, kad viena priežasčių duoti vardą su *akm-* galėjo būti dažna UAB „ACME Film“, kuri yra viena didžiausių filmų platintojų Baltijos šalyse, reklama, rodoma prieš filmų demonstracijas. Kita spėtina priežastis – gal asociatyvus vardo ryšys su lie. *akmuo* (?). Taip pat *Akmilė* galėtų būti perdirbtas ir tiesiogiai iš *Akvilė* dėl eufemizacijos.

¹⁷ Dėl *mand-* kilmės žr. 15 išnašą. Šiam vardui atsirasti įtakos galėjo turėti ir angl. *almond* ‘riešutas’.

¹⁸ Z. Zinkevičius (2008: 164) skiria įprastą kamieną *vit-*, bet atrodo, kad jį turintys tyrėjo minimi vardai yra skirtingos kilmės: vieni kilo iš pavardžių, kurios skolintos iš vokiečių kalbos (LPŽ II 1242), kiti yra dvikamienių asmenvardžių su *vyd-* ar *vid-* grafiniai variantai (Sinkevičiūtė, Račickaja 2014: 314), o trečių vardų patikimumui įvertinti trūksta duomenų, nors atrodo, kad daugelyje nereikia skirti dėmens *vit-*, o matyti priesagą *-it*, užrašytą *-yt* dėl tarminių ypatybių, grafinio perteikimo. Kadangi svetimkilmiai vardai su baigmeniu *-vita* dažni Lietuvoje, tai šis jų baigmuo galėjo išplisti ir į naujus vardus. Garsinis panašumas su *vit-* turinčiomis lietuvių pavardėmis taip pat galėjo paskatinti susidaryti naujus dvikamienius vardus su *vit-*.

¹⁹ Šio vardo kamienas *el-* gali būti iškreiptas iš *al-*, plg. *Almantė*.

²⁰ Dėl kamieno *vid-* žr. 8 išnašą.

²¹ Dėl kamieno *vid-* žr. 8 išnašą.

Josvità 1: *jos-* (plg. *Jóstautė*) ir *-vita* ar *vit-* (žr. *Eisvità*↑),
Jusminà 1: *jus-* (< *Jùstė, Justinà*)²² ir *min-* (žr. *Eidminà*),
Jùstautė 1: *jus-* < *just-* (< *Jùstė, Justinà*)²³ ir *taut-* (plg. *Gýtautė*),
Krìsmantas 2: *kris-* (< *Kristijõnas, Krìstupas, Krìstis*, taip pat *Krìsas* (GVL 254))
ir *mant-* (žr. *Brigìmantas*↑),
Krìsmantas 1: *krist-* (< *Kristijõnas, Krìstupas, Krìstis*) ir *mant-* (žr. *Brigìmantas*↑),
Krìstautas 1: *kris-* < *krist-* (žr. *Krìsmantas*↑) ir *taut-* (plg. *Výtautas*),
Lāviltė 1: *la-* (< *Latója* (GVL 259), *Latišà* (GVL 259))²⁴ ir *vilt-* (plg. *Dóviltė*),
Leodángas 1: *leo-* (< *Lèo* (GVL 263), *Lėonas*) ir *dang-* (plg. *Aūdangas*),
Mātautas 1: *ma-* < *mat-* (< *Mātas*) ir *taut-* (žr. *Krìstautas*↑),
Mātvydas 1: *mat-* (< *Mātas*) ir *vyd-* (plg. *Ařvydas*),
Mingrìdas 1: *min-* (plg. *Mìntautas*) ir *-gridas* (< *Ingrìdas, Sigrìdas*),
Minreñtas 1: *min-* (žr. *Mingrìdas*↑) ir *-rentas* (< *Floreñtas, Laureñtas*),
Nèdmantė 1: *ned-* (< *Nèdas* (GVL 311), *Nedà*)²⁵ ir *mant-* (žr. *Adìmantė*↑),
Neilìmantas 1: *neil-* (< *Neìlas* (GVL 311)) ir *mant-* (žr. *Brigìmantas*↑),
Neimándas 1: *nei-* (plg. *Neìmantas*) ir *-mandas* (žr. *Aimándas*↑),
Òmantas 1: *o-* (< *Òskaras, Òsvaldas*) ir *mant-* (žr. *Brigìmantas*↑),

²² Kamieną *jus-* galima laikyti ir savos kilmės dėmeniu, sietinu su lie. *jùsti*. Pagrindiniu pasirinktas svetimos kilmės pamatas dėl v. *Jùstė, Justinà* populiarumo; dar yra ir v. *Jùstautė* (žr.) su asimiliuota kamieno *just-* finale.

²³ Galima skirti ir kamieną *jus-*, siejamą su v. *Jùstė, Justinà*, taip pat ir su lie. *jùsti*. Pasirinkta skirti *just-* dėl kamieno antrojo dėmens sutapimo su antrojo kamieno iniciale. Kita vertus, v. *Jusminà*, galbūt ir *Jausminà* (žr.), galėtų būti aiškinami kaip asociatyviai sukurti ar perdaryti asmenvardžiai pagal dažną užsienio šalių vardą *Jasmine* (plg. jo variantus *Jasmin, Yasmin*, DFN 173; dar žr. 11 išnašą), nes šie vardai duoti Jungtinėje Karalystėje gimusioms mergaitėms. Vis dėlto pasirinkta dėmenis *jus-*, *jaus-* nuosekliai siesti su apeliatyvais, nes šie dėmenys kartojasi kituose naujaisiais dvikamieniais laikomuose varduose, kas ir parodo jų savarankiškumą.

²⁴ Kelta mintis, kad dėmuo *la-* galėjo atsirasti dėl v. *Lāvija* įtakos, kuris 2005–2008 m. buvo žinomas dėl žurnalistės Lavijos Šurnaitės veiklos (Sinkevičiūtė 2011: 219). Žiniasklaidos minimas *Lāvijos* vardas galėjo turėti įtakos kuriant v. *Lāviltė*, bet pridurtina, kad pradžios dėmuo *la-* yra dažnas sudarant naujus vardus ir kitose kalbose (GVL 259), dėl to v. *Lāviltė* galėjo atsirasti ir veikiant užsienio vardų madoms. Z. Zinkevičiaus (2008: 105) išskirtas kamienas *la-* neatrodo patikimas, nes jo minimi asmenvardžiai, rekonstruoti iš pavardžių, nėra dvikamieniai vardai: vieni jų skolinti iš kitų kalbų, kiti – atsiradę iš apeliatyvų, o tretieji yra kitų lietuvių asmenvardžių variantai (LPŽ II 9–40).

²⁵ Prie svetimos kilmės kamienų priskirtas *ned-*, nes Lietuvoje vartojamas v. *Nèdas*, iš kurio greičiausiai padarytas ir moters v. *Nedà*, išplito dėl anglų kalboje susidariusio ir daugelyje kalbų vartojamo trumpinio *Nèdas* (dėl kilmės žr. GVL 311). LVKŽ 248 aiškinimas, kad *Nedà* (v. *Nèdas* iš viso nėra) yra *Nedėjõs* trumpinys neįtikina, nes *Nedējà* yra nevartojamas vardas (svetainės vardai.vlkk.lt duomenimis, neduotas nei vienai mergeitei), todėl manytina, kad neišplito ir jo trumpinys.

Raigrìdas 1: *rai-* (plg. pvd. *Ráivydas*) ir *-gridas* (žr. *Mingrìdas*↑),
Raksvilė 1: *raks-* < *roks-* (< *Ròksė* (GVL 356), *Roksanà* (GVL 356)) ir *vil-* (žr. *Egvìlija*↑),

Ramvità 1: *ram-* (plg. *Ramvydà*) ir *-vita* ar *vit-* (žr. *Eisvità*↑),
Rèdminas 1: *red-* (< *Rèdas*) ir *min-* (žr. *Deĩnminas*↑),
Rèdvydas 1: *red-* (žr. *Rèdminas*↑) ir *vyd-* (žr. *Mātvydas*↑),
Redvilė 1: *red-* (< *Redà*) ir *vil-* (žr. *Egvìlija*↑),
Rìdmantė 1: *rid-* (< *Ridà*, taip pat *Rìdas*) ir *mant-* (žr. *Adìmantė*↑),
Rikvidà 1: *rik-* (< *Rikárda*, taip pat *Rìkas*, *Rikárdas*) ir *vid-* (žr. *Ìngvidė*↑),
Rìsmantė 1: *ris-* (< *Risà* (GVL 344), taip pat *Rìsas* (GVL 344)) ir *mant-* (žr. *Adìmantė*↑),

Rìtmantas 1: *rit-* (< *Rità*)²⁶ ir *mant-* (žr. *Brigìmantas*↑),
Sáivydas 1: *sai-* (< *Sáimonas*)²⁷ ir *vyd-* (žr. *Mātvydas*↑),
Sangrìdas 1: *san-* (plg. *Sángirdas*) ir *-gridas* (žr. *Mingrìdas*↑),
Simantà 1: *si-* < *sim-* (< *Simà*, *Simonà*)²⁸ ir *mant-* (žr. *Adìmantė*↑),
Simintà 2: *si-* < *sim-* (žr. *Simantà*↑) ir *mint-* (plg. *Armintà*),
Tìtvydas 1: *tit-* (< *Tìtas*) ir *vyd-* (žr. *Mātvydas*↑),
Tòmantė 1: *to-* < *tom-* (< *Tomà*, taip pat *Tòmas*) ir *mant-* (žr. *Adìmantė*↑),
Tùmantas 1: *tu-* < *tum-* (< *Tùmas*)²⁹ ir *mant-* (žr. *Brigìmantas*↑),
Visáldas 1: *vis-* (plg. *Vìsmantas*) ir *-aldas* (< *Romuáldas*, *Renáldas*) ar *ald-* (< *Áldas*, *Romuáldas*)³⁰,

Vytárdas (ar *Výtardas*) 1: *vyt-* (< *Výtas*, *Výtautas*) ir *-ardas* (< *Eduárdas*, *Leo-nárdas* ar *Èdvardas*, *Ričardas*)³¹,

Vitgardas 1: *vit-* (< *Vítas*) ir *gard-* (plg. *Alġardas*).

²⁶ Kamienas *rit-* gali būti ir apeliatyvinės kilmės – perdirbtas iš lie. *rýtas*, v. *Rýtis*. Pasirinkta sveltima *rit-* kilmė aiškinama v. *Rità* populiarumu.

²⁷ *Sáimonas* yra adaptuota lietuvių kalboje angliška v. *Simonas* forma. Remdamasis avd. *Sáimantas* Z. Zinkevičius (2008: 131) skiria kamieną *sai-*, bet dėl duomenų stokos šio asmenvardžio nepavyko identifikuoti; jeigu jis yra naujas vardas, tai spėtina, kad taip pat galėjo atsirasti perdirbus v. *Sáimonas*.

²⁸ Šio vardo kamienas *si-* gali būti laikomas iškreiptu iš *sy-*, plg. *Sýmantė*.

²⁹ Nors Z. Zinkevičius (2008: 152) ir skiria kamieną *tum-*, tačiau prie šio kamieno teikiamas asmenvardis yra kilęs iš pavardės, kurios pamatas, atrodo, yra apeliatyvas (LPŽ II 1082) ir todėl nelaikytinas įprastu.

³⁰ Kamieną *ald-* galima sieti ir su lie. *Áldas*, plg. *Aldōnas*, bet dėl *ald-* pozicijos antrajame naujojo vardo kamienne atrodo įtikinamesnės sąsajos su svetimos kilmės asmenvardžiais.

³¹ Ryšys su antrųjų kamienų *gard-*, *vard-* dalimi *-ard-* (plg. *Eĩgardas*, *Gėdvardas*) atrodo abejotinas, nes šių kamienų lietuvių asmenvardžiai yra daug retesni nei svetimos kilmės vardai (žr. www.vardai.vlkk.lt).

Svetimos kilmės kamienus turintys nauji dvikamieniai asmenvardžiai yra dažniausi iš visų vardų. Tai rodo, kad kuriant naujus vardus kamienų reikšmė nėra svarbi. Kadangi nauji dėmenys sieti su visuotinai žinomais svetimos kilmės vardais, tai viena priežasčių naujam dėmeniui atsirasti yra juo pavadinto asmens žinomumas. Varduose kartojosi svetimos kilmės dėmenys *ag-*, *ak-*, *ed-*, *el-*, *kris-*, *krist-*, *mat-*, *red-* ir *sim-*, dėl ko manytina, kad jie tampa nuolatiniais naujų asmenvardžių dėmenimis.

Daugiausia svetimos kilmės dėmenų yra pirmieji naujų vardų kamienai (42 iš 55). Taigi šios grupės vardai naujais svetimkilmiais dėmenimis dažniausiai pradedami. Daugelis pirmųjų kamienų atsirado iš svetimos kilmės vardų pirmojo atvirojo (žr. *Adà, Brigità, Deĩnas, Edità, Egìdija, Èlas, Įnas, Mātas, Nėdas, Neĩlas, Rėdas, Redà, Ridà, Rikārda, Risà, Rità, Simà, Tĩtas, Tòma, Tūmas, Vĩtas*) ar uždarojo (žr. *Įnga, Ròksė*) skiemens ir antrojo skiemens pirmojo priebalsio. Atrodo, kad tokią kamienų struktūrą lėmė pamatas: dažniausiai antrasis pamatinio vardo skienu turi vienanarę inicialę. Tačiau šis pamatas būdingas ir tada, kai antrojo skiemens inicialė yra dvinarė (žr. *Āgnė, Akvilė, Įgnas, Jùstė, Kristijõnas*). Taigi svetimos kilmės varduui tampant kamieniu, dažniausiai jo pamatu tampa pirmasis skienu ir kito skiemens pirmasis priebalsis, nepriklausomai nuo antrojo skiemens struktūros ir pirmojo skiemens atvirumo.

Pirmieji kamienai *just-* ir *krist-* taip pat patvirtina šį teiginį, nes vardų *Jùstautė, Krìstautas* (išskyrus *Krìstmantas*) pirmojo kamieno paskutinis finalės priebalsis asimiliuotas antrojo skiemens pirmojo priebalsio. Kita vertus, antrasis įprastas v. *Jùstautė, Krìstautas* kamienas galėjo būti ir derintas prie pirmojo kamieno inicialės priebalsio.

Dar kitų pirmųjų kamienų pamatas yra atvirasis pirmasis (plg. *džei-*, *la-*, *o-*, *sai-*) arba du pirmieji (plg. *leo-*) svetimos kilmės vardų skiemenys. Tai rodo, kad į naują asmenvardį perimant pamato dalį svarbiausia dalis yra jo pirmojo skiemens inicialė ir medialė.

Retesni dėmenys, esantys antrojo kamieno pozicijoje, kilę iš vardų baigmenų. Dėl kartojimosi įvairiuose varduose ir kelių su tais pačiais įprastais kamienais dėmenų derinių manytina, kad nuolatinėmis vardų dalimis tampa baigmenys *-gridas*, *-landas*, *-mandas* ir *-vita*³². Kiti pabaigos dėmenys *-aldas*, *-rentas* reti, bet iš jų matyti, kad nauji dėmenys paprastai atsiranda dėl kelių juos turinčių asmenvardžių žinomumo (žr. *Floreĩtas, Laureĩtas* ir *Romuāldas, Renāldas*). Taigi antrojo dvikamienių vardų dėmens pozicijoje vyksta pokyčių – čia taip pat yra naujų dėmenų, kurių dažniausi – svetimos kilmės vardų baigmenys.

³² Greičiausiai čia priskirtinas ir v. *Almāndė*.

6. DVIEJŲ NAUJŲ KAMIENŲ DVIKAMIENIAI ASMENVARDŽIAI

Lietuvos vaikų vardyne rasta ir asmenvardžių, sudarytų iš dviejų naujų kamienų. Abu dėmenys yra atsiradę iš apeliatyvų, trumpinių ar svetimos kilmės vardu ir kaip kamienai nefiksuoti LVKŽ, LPŽ dvikamieniuose onimuose ar Z. Zinkevičiaus (2008: 73–169) įprastų kamienų sąvade bei iki 1990 m. (imtinai) nesudarė tokio kamienų derinio viename varde.

Taigi 1991–2010 m. vaikų vardyne rasti šie dvikamieniai asmenvardžiai, sudaryti iš dviejų naujų kamienų:

Egvitas 1: *eg-* (< *Ėgis*, *Egėdijus*) ir *-vitas* (< *Jovitas*) ar *vit-* (< *Vitas*),

Deisvinà 1: *deis-* (< (?) *Deizė* (GVL 110)) ir *-vina* (< *Malvinà*, *Alvinà*)³³,

Gaivandas 1: *gaiv-* (< *gaivùs*, taip pat *Gaivỹs*, *Gaĩvilas*) ir *-andas* (< *Armándas*, *Rolándas*),

Jolvità 1: *jol-* (< *Jòlė*, *Jolánta*, *Jolità*) ir *-vita* (< *Jovità*, *Rosvità*) ar *vit-* (< *Vità*)³⁴,

Jorėstas 5: *zor-* (< *Jōris*) ir *-estas* (< *Ernėstas*, *Orėstas*),

Jormándas 1: *zor-* (žr. *Jorėstas*↑) ir *-mandas* (< *Amándas*, *Armándas*) ar *mand-* (< *Mándas*, *Armándas*)³⁵,

Jūstvitas 1: *just-* (< *Jūstas*, *Justinas*) ir *-vitas* ar *vit-* (žr. *Egvitas*↑),

Jusvità 1: *jus-* (< *Jūstė*, *Justinà*)³⁶ ir *-vita* ar *vit-* (žr. *Jolvità*↑),

Regvitas 2: *reg-* (< *Rėgis*, *Regimantas*) ir *-vitas* ar *vit-* (žr. *Egvitas*↑),

Sōdautas 1: *sod-* (< *sōdas*) ir *-autas* (< *Gýtautas*, *Výtautas*)³⁷.

Šių vardų pirmieji kamienai yra apeliatyviniai (*gaiv-*, *zor-*, *sod-*) ir svetimų vardu kilmės (*eg-*, *deis-*, *jol-*, *jus-*, *just-*, *reg-*). Dažnesni pastarieji dėmenys patvirtina, kad naujus vardus dažniausiai linkstama pradėti svetimkilmiais dėmenimis. Dėmenys *eg-*, *zor-*, *jus-* ir *just-* kartojosi šiuose ir vieną naują kamieną turinčiuose varduose, kas rodo, kad jie taip pat tampa nuolatiniais naujų vardu dėmenimis.

³³ Dėmuo *vin-* gali būti laikomas ir lietuvių dvikamienių vardu kamieniu (plg. *Eisvinà*, *Eivínà*), tačiau sąsajos su svetimos kilmės vardais yra įtikinamesnės, nes šie vardai dažnesni lietuvių vardyne.

³⁴ Dėl kamieno *vit-* žr. 18 išnašą.

³⁵ Dėl kamieno *mand-* žr. 15 išnašą.

³⁶ Dėl kamieno *jus-* žr. 22 išnašą.

³⁷ LVKŽ autoriai dėmenį *-autas* v. *Gedáutas*, *Výdautas* vadina priesaga, greičiausiai remdamiesi Pranu Skardžiumi (1996: 365), nors naujuose lietuvių varduose dėmuo *-autas* galėjo kilti iš dažno antrojo dvikamienių vardu kamieno *taut-* dalies, interpretuotos kaip baigmens.

Išskyrus *just-*, visi kamienai atsirado iš pirmojo skiemens ir antrojo skiemens pirmojo priebalsio. Tai patvirtino jau išsakytą mintį, kad nauju dėmeniu tampanti vardo pradžia paprastai apima pirmąjį skiemenį ir kito pradžią.

Antrasis šios grupės vardų dėmuo dažniausiai yra kilęs iš svetimos kilmės vardų baigmenų (žr. *-andas*, *-estas*, *-mandas*, *-vina*, *-vita*, *-vitas*) bei pasitaikę savos kilmės dvikamienių vardų baigmuo (žr. *-autas*). Dėl kartojimosi dėmenys *-estas*, *-mandas*, *-vita* ir *-vitas* laikytini nuolatinėmis naujų vardų dalimis, kas remia taip pat ankstesnę mintį, kad į antrojo kamieno poziciją dažniausiai plinta svetimkilmiai baigmenys.

7. ĮPRASTŲ KAMIENŲ VARTOJIMO NAUJUOSE DVIKAMIENIUOSE VARDUOSE POLINKIAI

Kuriant vardus su naujais kamienais tradiciškesnė išlieka asmenvardžio pabaiga, nes įprasti kamienai dažniausiai yra antrieji dėmenys. Jie yra trinarės ar ketunarės struktūros, tačiau įprastai tik su antraisiais trinariais kamienais sudaromi vardai su visų trijų grupių naujais dėmenimis. Tai rodo įprastų trinarių kamienų universalumą.

Dažniausiai varduose pasikartojo antrasis kamienas *mant-*, dominuojantis kitų kamienų atžvilgiu vyrų ir moterų varduose (atitinkamai 12 ir 11 skirtingų asmenvardžių). Toks *mant-* paplitimas aiškintinas jų turinčių dvikamienių vardų *Eĩmantas*, *Deĩmantė*, *Dómantas*, *Žygĩmantas* dažnumu aptariamuoju laiku³⁸ ir trumpinio *Maĩntas* populiarumu, kuris yra antrasis lietuvių asmenvardis pagal dažnumą 1991–2010 m.³⁹ Taigi ir įprastiems kamienams tampant naujų vardų sudedamosiomis dalimis yra svarbus jų dažnumas pamatiniuose varduose.

Kiti antrieji kamienai retesni: su *vyd-* sudaryta 8, su *vil-* – 7, su *min-* ir *vid-* – po 6, su *mil-* ir *taut-* – po 4, su *mint-* – 3 nauji atskiri dvikamieniai vardai. Su kamienais *vil-* ir *min-* dažniau sudaroma moterų, su *vyd-* ir *vid-* – kiek daugiau vyrų vardų, o kamienai *mil-* ir *mint-* būdingi tik moterų vardams. Spėtina, kad toks kamienų paplitimas varduose taip pat priklauso nuo šiuos kamienus turinčių dvikamienių vyrų ir moterų vardų dažnumo.

Įprastų pirmųjų vardų kamienų yra mažiau ir naujuose asmenvardžiuose jie dažnai nesikartoja: skirtinguose varduose po du kartus yra kamienai *al-*, *do-*,

³⁸ Vienanariai šio kamieno vardai yra 1991–2010 m. dažniausių vardų šimtuose (*Eĩmantu* pavadinta 3357, *Dómantu* – 2961, *Žygĩmantu* – 2205 berniukai, *Deĩmante* – 4773 mergaitės).

³⁹ Šiuo vienanariu vardu pavadinta daugiau nei 10 100 berniukų.

min- ir *rai-*, o kiti – po vieną kartą. Tai greičiausiai aiškintina tuo, kad šie pirmieji kamieniai ne taip dažnai kaip antrieji kartojasi ir įprastuose dvikamieniuose varduose.

Pirmieji įprasti vardų kamieniai gali būti dvinarės, trinarės ir keturnarės struktūros, kurių pastarieji yra reti. Iš dažnesnių dvinarių ir trinarių kamienų matyti, kad antrieji priebalsiais prasidedantys nauji dėmenys jungiami ir prie atvirųjų, ir prie uždaryjū pirmųjų kamienų; taigi įprastam kamieniui pereinant į naujus vardus svarbu išlaikyti jo vientisumą.

8. APIBENDRINIMAS

1991–2010 m. Lietuvos vaikų vardai rodo iš istorinių asmenvardžių pastebėtą naujų dėmenų invaziją į lietuvių dvikamienius vardus, ir šių naujų vardų kūrimas laikytinas ankstesnių amžių dvikamienių vardų atnaujinimo tąsa. Nauji dėmenys dažniausiai yra svetimos kilmės vardai, rečiau – apeliatyvai ar dvikamienių asmenvardžių trumpiniai. Toks svetimkilmių pamatų dažnumas rodo, kad kuriant vardus jo dėmenų reikšmė nėra svarbi.

Dalis dėmenų kartojosi skirtinguose varduose ir po kelis kartus buvo jungti su tais pačiais įprastais kamienais. Dėl to manoma, kad šie dėmenys tapo nuolatinėmis naujų dvikamienių vardų dalimis. Šie kamieniai yra apeliatyviniai (*aus-*, *jaus-*, *lor-*, *ras-*, *rut-*, *vild-*), trumpinių kilmės (*kęst-*, *mind-*) ir svetimkilmiai (*ag-*, *ak-*, *ed-*, *eg-*, *el-*, *jus-*, *just-*, *kris-*, *krist-*, *mat-*, *red-*, *sim-* bei *-estas*, *-gridas*, *-landas*, *-mandas*, *-vita(s)*). Iš jų matyti, kad pagrindinė sąlyga naujam kamieniui susidaryti yra jį turinčių asmenvardžių žinomumas, išskyrus *jaus-*, *vild-*, atrodo, plitusius dėl apeliatyvų semantikos.

Nauji dėmenys dažniau yra pirmieji dvikamienių vardų kamieniai. Įprasčiausias jų pamatas yra atvirasis ar uždarusis pirmasis skienuo ir pirmas antrojo skiemens priebalsis. Taigi naujais vardų pradžios dėmenimis paprastai tampa tos pamatų dalys, kurios peržengia pirmąjį skiemenį, o naujo dėmens struktūra nepriklauso nuo pamatinio žodžio pirmojo skiemens uždarumo. Atviri pirmieji nauji kamieniai rodo, kad į dvikamienį asmenvardį perimant pamato pradžią svarbiausia jo dalis yra pirmojo skiemens inicialė ir medialė.

Retesni nauji antrieji dėmenys dvejopi: kilę iš žodžių pradžios ar kitų vardų baigmenų. Iš žodžių pradžių atsiradę antrieji dėmenys paprastai yra to paties pamato, kaip ir pirmieji. Iš kitų vardų baigmenų kilę dėmenys užima tik antrojo dėmens pozicijas ir jais dažniausiai tampa svetimos kilmės vardų baigmenys. Vis dėlto tokiu pamatu tapusi dvikamienio vardo dalis *-autas* patvirtino, kad atsirandant naujam dėmeniui svarbus jį turinčių asmenvardžių žinomumas, o vardų kilmė ir jų pamatų reikšmė nėra svarbi.

Kuriant asmenvardžius įprasti kamienai, dažniau esantys antraisiais dėmenimis, kartais derinti prie naujų pirmųjų dėmenų: matyti iš naujo pirmojo dėmens finalės, sutampančios su įprasto dėmens iniciale. Įprasti antrieji kamienai yra trinariai ir keturnariai, bet daugiausia vardų, kurių nauji kamienai yra visų aptartų kilmės grupių, sudaroma su trinariais kamienais, kas parodo jų universalumą. Dėl *mant-* populiarumo naujuose varduose manytina, kad ir įprastų dėmenų dažnumas naujuose varduose priklauso nuo jų pamato – dvikamienių vardų – populiarumo. Įprastų pirmųjų kamienų pasitaikė mažiau ir naujuose varduose jie nesikartojo taip dažnai kaip antrieji kamienai. Tai rodo, kad ir dvikamieniuose varduose, iš kurių perimti, jie nėra dažni.

LITERATŪRA

Bach Adolf 1952: *Die deutschen Personennamen* I(1). Heidelberg: Quelle & Meyer.

DFN – Hanks Patrick, Hodges Flavia 1995: *A Dictionary of First Names*. Oxford, New York: Oxford University Press.

GVL – Kohlheim Rosa, Kohlheim Volker 2007: *Das große Vornamenlexikon*. Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich: Dudenverlag.

LPŽ: *Lietuvių pavardžių žodynas* 1–2, red. Aleksandras Vanagas. Vilnius: Mokslo, 1985–1989.

LVKŽ – Kuzavinis Kazys, Savukynas Bronys 2003: *Lietuvių vardų kilmės žodynas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.

Maciejauskienė Vitalija 1973: Naujosios dvikamienės lietuvių pavardės su asmenvardinių sandu. – *Lietuvos TSR Mokslo akademijos darbai*, A serija, 1(42), 177–181.

Maciejauskienė Vitalija 1998: Lietuvių vardyno raidos polinkiai. – *Kalbos kultūra* 71, 33–42.

Piliečių vardų sąvadas. Prieiga internete: www.vardai.vlkk.lt (žiūrėta 2015 04 20).

Sinkevičiūtė Daiva 2009: Pastabos dėl žemaičių trumpinių kilmės pavardžių, kilusių iš avd. *Gedrimas*. – *Baltistica* 44(2), 347–353.

Sinkevičiūtė Daiva 2010: (rec.) Zigmas Zinkevičius, Lietuvių asmenvardžiai, Vilnius: LKI leidykla, 2008. – *Baltistica* 45(1), 145–151.

Sinkevičiūtė Daiva 2011: Nauji 2007–2010 m. lietuviškos kilmės vaikų vardai ir jų davimo polinkiai. – *Kalbos kultūra* 84, 214–229.

Sinkevičiūtė Daiva 2013: Dėl nesutrupėjusių dvikamienių asmenvardžių kamieno *gaud-* variantų lietuvių kalboje. – *Baltistica* 48(1), 119–128.

Sinkevičiūtė Daiva 2014: Dvikamienių vardų su kamieniu *vaid-* bruožai lietuvių kalboje. – *Baltistica* 48(1), 163–175.

Sinkevičiūtė Daiva, Griniūtė Vaida 2014: Ispaniški vardai Lietuvos vardyne 1991–2010 m. – *Bendrinė kalba* 87, 1–17. Prieiga internete: <http://www.bendrinekalba.lt/index.php?skiltis=naujausias> (žiūrėta 2015 04 20).

Sinkevičiūtė Daiva, Račickaja Veslava 2014: Lietuvių dvikamienių vardų kilmės asmenvardžiai ir jų kamienų užrašymo ypatybės Vilniaus naujųjų miestiečių ir laiduotojų 1661–1795 m. sąrašė. – *Archivum Lithuanicum* 16, 295–322.

Skardžius Pranas 1996: *Rinktiniai raštai* 1. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.

Superanskaja 1988: Суперанская Александра Васильевна, К проблеме типологии антропонимических основ. – *Ономастика. Типология. Стратиграфия*. Москва: Наука, 44–52.

Zinkevičius Zigmąs 1977: *Lietuvių antroponimika. Vilniaus lietuvių asmenvardžiai XVII a. pradžioje*. Vilnius: Mokslo.

Zinkevičius Zigmąs 2005: *Krikščionybės ištakos Lietuvoje: Rytų krikščionybė vardyno duomenimis*. Vilnius: Katalikų akademija.

Zinkevičiaus Zigmąs 2008: *Lietuvių asmenvardžiai*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.

New Compound Proper Names of the Period 1991–2010 in the Lithuanian Onomaſticon

SUMMARY

The names given to children during the period 1991–2010 make it clear that new compound proper names are being constantly created in Lithuania. Most new members are of foreign origin, whereas those originating from appellatives or from hypocoristic names are rarer. This fact shows that the main factor at work is the popularity of a given name rather than the meaning of lexemes. The stems *aus-*, *jaus-*, *jor-*, *ras-*, *rut-*, *vild-* (of appellative origin), *kęst-*, *mind-* (of hypocoristic origin), *ag-*, *ak-*, *ed-*, *eg-*, *el-*, *jus-*, *just-*, *kris-*, *krist-*, *mat-*, *red-*, *sim-* bei *-estas*, *-gridas*, *-landas*, *-mandas*, *-vita(s)* (of foreign origin) have become stable members of the Lithuanian stock of proper names. New members usually occur as the first member of compound names which implies that a higher number of compound names begin with new components. The most common base of the new first components

is the first syllable and the first consonant of the second syllable, which shows that in the creation of new components its meaningful part surpasses the limits of the syllable. As the second member we have two possibilities: the beginning or the end of a proper name. In this case new members also originated as a consequence of the popularity of a given proper name. Traditional components are usually found as the second member of compound names. They can consist of either three or four phonemes, but compound names whose first member belongs to any of the above mentioned three possible origins are found only with second members consisting of three phonemes. The high frequency of the member *mant-* shows that the success of traditional components is also dependent on the popularity of a given compound proper name.

Įteikta 2015 m. liepos 15 d.

DAIVA SINKEVIČIŪTĖ

Baltistikos katedra, Vilniaus universitetas

Universiteto g. 5, LT-01513 Vilnius, Lietuva

daiva.sinkeviciute@flf.vu.lt